

9.6 Metal

V sobě má posedlej svět
Nemíní se spokojit s málem
Vybírá pro majetek
Koho obviní ze spolku s Dáblem

Skřípot palečnic, když doznání schází
Plamenů žár, za hříchy žen
Svět čarodějnic, lidí dvou tváří
Všechno se zdá jak šilenej sen

Hlad, řetězy, skřípce, rozžhavenej kov
Žízeň, kleště, břitce, pár španělskejch bot
Pak přiznání dostane lehce z dívek ven
A postaví hranici pro očistu těl

Inkvizitor zvedá svůj kříž
Horší než mor
Inkvizitor je

Törr, část písně „Kladivo na čarodějnice“

Popsat metalovou subkulturu ve všech formách lze jen velice obtížně. Důvodů může být mnoho. Jedním faktem je, že metalová hudba je z hlediska jednotlivých stylů a proudů nesmírně komplikovaná, stejně jako další obtíží může být skutečnost, že metalová hudba se propojuje s dalšími subkulturami a styly (punkem, hip hopem, hardcorem). Jen popis některých významných stylů a podstylů metalové hudby by si zasloužil samostatné publikace. Pokud vezmeme v potaz, že celá metalová scéna je značně dynamická a jednotlivé kapely se vyvíjejí a kombinují více stylů, je metal ukázkou značné roztržitosti, komplikovanosti¹⁸¹ a spíše hudebními styly než jednotnou subkulturou. Některá témata štěpí samotnou subkulturu v několik protisměrných proudů (christian metal versus black metal).

9.6.1 Vývoj metalové subkultury

Mládež vnímá metal nejenom jako hudbu, ale často i jako zcela specifickou subkulturu (či spíše jednotlivé proudy subkultury) nebo přímo životní názor či svéráznou filozofii. Kde tedy začít?

Album Paranoid

Většina autorů věnující se fenoménu metalu začíná historii této subkultury 13. února 1970, kdy vyšlo album *Paranoid* birminghamské kapely **Black Sabbath**. Album bylo nahráno za pouhé dva dny pro společnost Phillips Records. Tvorba této kapely od počátku vyjadřovala silně vášně a tlumočila názory překračující veš-

¹⁸¹ Zařazení některých skupin tam či onam je však samozřejmě problematické a diskutabilní a každý to může vnímat jinak. Stejně tak obtížné je vysledovat, které ze skupin jsou i v současnosti aktivní, či už se rozpadly.

keré všeobecně uznávané hranice. Členové Black Sabbath, sami ověšeni výraznými stříbrnými kříži, kladli důraz na zvláštní image – zahalenou do čarodějnickví a mysticismu, tehdy velmi populárního. Tak skupina získala proslulost v kruzích samozvaných satanistů¹⁸² a podnítila pár veřejných protestů, o něž se postarali církevní představitelé.¹⁸³ Black Sabbath kromě originálního zvuku představovali i originální text s důrazem na negativní politická a mocenská témata. Jejich hudba drammatizovala konflikty lidí na zemi jako ozvěna z dávných dálek – ne jako poslední novinky ve zprávách, ale jako mytický zápas (Blackmoon, 2004a; Bukszpan, 2004; Christe, 2005).

Právě album *Paranoid* je považováno za první pilíř heavy metalu, i když s metalem, jak jej známe dnes, mělo společného jen málo. Před Black Sabbath označovalo slovo heavy spíše pocit než specifický hudební styl. Ve slovníku hippies popisovalo cokoli, co mělo silnou či opojnou atmosféru. Jimi Hendrix a Beatles často psali písně, které směřovaly k bodu „heavy“, využívaly příbuzné prvky, jež se snažily důrazněji řešit emocionální konflikty a myšlenky. Slovo metal v sousloví heavy metal přineslo do těchto střetů ocelovou pružnost, nezpochybnitelnou tematickou sílu, která chránila napětí i nezadržitelné emoce. Jak Black Sabbath předurčili, heavy metal se stal účinným uragánem neurózy a touhy. (Christe, 2005: 22)

Původ metalové subkultury lze zařadit zhruba na přelom sedmdesátých a osmdesátých let (srov. Mareš, 2003). Šíře toho, co dnes heavymetalové kapely zajímá a ovlivňuje, je neuvěřitelně široká: od různých druhů folkloru či tradiční keltské a jiné „staré“ hudby přes elektronickou muziku včetně výbojů soudobé taneční scény (i v metalu už jsou nepřehlédnutelným trendem např. elektronické remixy skladeb), industrial, funk, hip hop, jazz, art rock, hardcore, gothic rock až po symfonickou a vůbec klasickou hudbu (Korál, 1998).

Výhrady veřejnosti vůči metalové subkultuře

Pohled na metalovou subkulturu často vyvolává řadu rozpaků. Především v některých vysoce religiózních zemích jsou metalisté přirovnáváni k poslům ďábla, což někdy interpreti přijímají jako vhodnou „nálepku“, kterou podporují nejenom při koncertních vystoupeních, ale i v názvech jednotlivých alb.¹⁸⁴ Především v USA se metalové styly často dostaly do problémů kvůli zájmové organizaci PMRC (Parent's Music Recourse Center – Hudební informační centrum pro rodiče), která se vyjadřovala kriticky k jednotlivým hudebním kapelám. Toto centrum předložilo veřejnosti teorii, že rostoucí statistiky sebevražd a znásilnění mezi teenagery by mohly být dány za vinu obscénním rockovým textům (Christe, 2005).

¹⁸² Satan (z hebrejského *sátán* – protivník, odpůrce či žalobce) nebo ďábel (z řeckého *diabolos* – pomlouvač) jsou základní názvy pro odpůrce Boha (blíže viz Vojtíšek, 2004; MIVILUDES, 2007).

¹⁸³ Klíčovou roli sehrálo založení První Církve Satanovy (First Church of Satan) v San Francisku 30. dubna 1966. Zakladatelem a ústřední postavou (veleknězem) První Církve Satanovy se stal Anton Szandor La Vey (1930–1997). Za dobu největšího rozkvětu První Církve Satanovy lze označit první polovinu sedmdesátých let 20. století. Počet členů byl v této době odhadován na pět tisíc. K činnosti První Církve Satanovy se hlásí rovněž Církev Satanova v České republice, jejíž vznik byl vyhlášen 1. října 1991 hudebníkem metalové kapely Root Jiřím Valtrem (Suchánek, 2003; MIVILUDES, 2007).

¹⁸⁴ Postupně byly obviňovány ze sympatií k satanismu i takové hudební kapely jako např. Beatles (kvůli písní „Helter Skelter“), Rolling Stones (skladba „Sympathy for the Devil“) či punková legenda Sex Pistols (viz Suchánek, 2003).

„Organizace na ochranu autorských práv (RIAA) schválila dobrovolné olepování ‚špatných‘ nahrávek, což v roce 1990 vedlo k zavedení standardizovaných černokové upozornění nepopírá svobodu vyjadřování, obchodní řetězce zavedly politiku ‚celotřízní‘ cenzura rockové hudby v USA.“ (Christe, 2005: 134)

Na metalovou subkulturu se přenesla **společensko-bezpečnostní pozornost**, a to ve třech formách: individuální diskriminace, soudní pře nebo obvinění z trestného činu na lokální úrovni, rozsáhlá legislativní opatření směřující k celostátnímu potlačení heavy metalu. (Christe, 2005: 303)

Individuální diskriminace (úsudky na základě nošení „černého trika“) měla samozřejmě následek v podobě cílených symbolických konfrontací akterů subkultury vůči okolí.

Dalším příkladem je případ z roku 1993, kdy byli ve West Memphis, odsouzeni tři teenageři (Damien Echols, James Baldwin a Jessie Misskelley), fanoušci metalu, za brutální vraždy tří malých chlapců. Ačkoli měli teenageři alibi, neexistoval jediný svědek, důkaz, motiv nebo kontakt s oběťmi svědčící o vině, byli Baldwin i Misskelley odsouzeni na doživotí, Echols k trestu smrti. Existovalo pouze přiznání (nepodložené) mentálně postiženého Misskelleyho po mnoha hodinách policejního výslechu bez přítomnosti rodičů (srov. Christe, 2005).

Tento rozsudek rozpoutal v hudebních kruzích i ve společnosti v USA rozsáhlou diskusi. Co vadí většinové společnosti na příznivcích metalu? Zcela charakteristickým prvkem, tak jako u jiných popisovaných subkultur, je **image**. **Metalová image** dlouhých vlasů, džínového či koženého oblečení může v netolerantních jedincích vyvolávat nevoli. Stejně tak podmalované oči a provokativní nápisy a výjevy na nášivkách či trikách (ukřížování, sexuální praktiky apod.) – většinou s názvy metalových kapel – mohou pobuřovat. Násilnicky mohou vypadat i kožené doplňky – pásky s hroty, stahovákы atp. Pro metalovou image sedmdesátých a osmdesátých let jsou typické džínové kalhoty a vesty, černá trička, denimové či kožené košile a motocyklistické boty. Jako doplňky jsou často používány lebky a další symboly smrti a zkázy. Tehdejší metalisté zpravidla nosili dlouhé vlasy, případně knír. V devadesátých letech se běžnými staly i vlasy zkrácené či zcela oholené, módní byly výrazné vousy. Dnes je populární kožené oblečení (kalhoty, „křivák“) často s kováním, též jsou noseny „těžké boty“, náramky či pásky s kováním či hroty. Metal je také subkulturou, která bývá spojována s **konzumací alkoholu či přímo drogami**, což se samozřejmě nedá generalizovat, protože i v rámci metalové subkultury existují proudy odmítající psychotropní látky.

Štěpení metalu jako hudebního stylu

Jedním z podstylů heavy metalu byl i **glam metal** (z angl. *glamour* – okouzující), který se objevil na konci sedmdesátých let. V textech se objevují témata sexu, alkoholu a „užívání si“. V hudbě se uplatňují komplikovaná kytarová sóla, styl oblékání mnohdy nepřipomínal „tvrdé rockery“, ale spíše se interpreti snažili přijmout „uni-sex image“, která se projevovala v užívání make-upu, důrazem na módní doplňky atp. K představitelům tohoto stylu se přiřazují hudební skupiny jako W.A.S.P., Poison, Mötley Crüe, Cinderella, Skid Row a další. (srov. Korál, 1998; Bukszpán, 2004; Spark 9/97).

Podle Kučery a Vedrala (2006) byl tento styl charakteristický užíváním okázalých kostýmů z lesklých materiálů a peří, make-upu, řinčivého načančaného rockového zvuku a falzetového zpěvu. Důraz na image byla dotvářena i romantickými texty metalových balad. I díky těmto aspektům byl tento styl přijatelný pro „mainstreamového“ posluchače, média a trh. Přesto bylo stále více a více posluchačů, kteří se nemínili smířit s glam rockem.¹⁸⁵ Neexistence širší metalové základny byla příčinou situace, že jedinou možností, jak zažít heavy metal, byly koncerty. Souvisí to s netečností či nepřátelským postojem médií vůči Black Sabbath i jejich nejbližším následovníkům. V této době metal existuje pouze jako hlučnější fragment hard rocku a jako styl se teprve utváří (Bukszpán, 2004; Christe, 2005).

V polovině sedmdesátých let nastupuje ve Velké Británii nová metalová generace (hovoří se o New Wave of British Heavy Metal, NWOBHM, tj. o **nové vlně britského heavy metalu**), která se zaměřuje na složitější hudební aranžmá, prosazuje se hravou sólových kytar s komplikovanějšími melodiemi a agresivnějším přístupem. K NWOBHM se řadí kapely, jako jsou Saxon, Judas Priest, Black Alice, Battleaxe, Gaskin, Jaguar, Persian Risk, Weapon, Van Halen, Trojan, Starfighters a další (srov. Bartas, 2005).

Bukszpán (2004) kapely patřící k NWOBHM spojuje s punkovou energií, jež se vymezovala proti kapelám jako Led Zeppelin či Black Sabbath, které se instrumentálně vyčerpaly. Hebdige (1979: 155) NWOBHM definoval jako „kuriózní směs estetiky hippies a machismu z fotbalových tribun“.

V tomto období se i v této subkultuře objevuje D.I.Y. princip, čehož důkazem je řada nových malých hudebních vydavatelství. Skupiny produkovaly svá alba jako celek – přes vlastní černobílé obaly s výraznými logy a fantasy obrázky až po distribuci (Christe, 2005). Hudební kapely, které se v tomto období prosazují, jsou např. Judas Priest, Iron Maiden, Def Leppard, Motörhead, Saxon či Tygers of Pan Tang (srov. Bukszpán, 2004).

Část názorů (především v USA) metalovou hudební produkci pokládá za „produkt Satana“ a za mládeži nevhodnou (viz např. kniha *Satan tě chce* od A. Lyonse). Metalová subkultura a satanismus¹⁸⁶ jsou tak od prvopočátku úzce propojeny. Příznivci i odpůrci metalu mají „společné téma“. Lyons (1994: 187) uvádí, že „za důkaz existence rychle se šířícího podzemního satanistického hnutí se často pokládá nedávná ex-ploze zájmu o skupiny tzv. heavy metalu, jejichž symbolika i tvorba propagují démonická témata smrti, ztracení, násilí a společenského nihilismu“ (srov. MIVILUDES, 2007).

Přes podobné útoky nejrůznějších – především církevních – organizací se heavy metal rozšířil v osmdesátých letech 20. století významným způsobem. V Evropě byl populární především v tehdejší NSR a Švýcarsku. Stejně tak byl a je heavy metal oblíben i v Jižní Americe. Za heavy metalové kapely lze považovat např. Iron Maiden, Asimón, Altaria, Avalanche, Axis, Nighthawk, Oxenkiller, Sortilège, Tsunami a ti-

¹⁸⁵ Glam rock, který reprezentoval syntézu dvou mrtvých či umírajících subkultur – undergroundu a skin-heads – začal sledovat exkluzivně bílou linii opouštějící soul a reggae (Hebdige 1979: 60)

¹⁸⁶ Satanismus v tomto kontextu lze vymezit pomocí několika znaků. Jeho hlavním znakem však je opozice vůči křesťanství jako náboženskému, morálnímu a hodnotovému systému. Souvisejícími atributy jsou prvky magie, čarodějnictví, novopohanství a jiné prvky individualizované a alternativní religiozity. Členit satanismus lze na satanismus náboženský, antimorální a antikulturní (viz Vrzal, 2009: 6–8).

síce dalších (srov. Bartas, 2005). Heavy metal se však postupně různě transformoval, získával nové podoby (Korál, 1998).

Další směr, který byl hudebně rychlejší a tvrdší, se označuje jako **power metal** a byl reprezentovaný kapelami jako Helloween, Manowar, Vicious Rumors, Running Wild, Arcane, Axehammer, Jag Panzer, Bad Lizard, Black Knight, Explorer, Gamma Ray, Platinum, Predator a dalšími. Větší odezvu tento směr získal v Evropě, především v Německu. (srov. Korál, 1998; Bukszpan, 2004; Bartas, 2005). Tento styl klade velký důraz na melodii a vyzrálé muzikantství, jež doprovázejí texty inspirované tematikou fantasy (viz Bukszpan, 2004).

Za ultramelodickou a harmonickou odnož heavy metalu je považován **speed metal**, který lze v průběhu osmdesátých let 20. století charakterizovat i jako rychlejší a brutálnější styl metalu (Bukszpan, 2004; Christie, 2005). Mezi speedmetalové kapely lze řadit např. Bitch, Cacophony, Calderone, F. B. Bastard, Iron Angel, Kublai Khan, Rage, Roque Male, Sweet Cheater, Vampyr (srov. Bartas, 2005).

Dalším metalovým stylem je **thrash metal**, který má základ v power metalu kapel z USA druhé poloviny osmdesátých let 20. století. Thrash metal vznikl v podstatě zkřížením raného heavy metalu s podněty punku a hardcoru, odkud načerpal a následně ještě vystupňoval příznačnou rychlost, údernost a razanci (Korál, 1998, srov. Bukszpan, 2004).

Tento metalový proud se profiloval zejména v USA, kde byl ukotven především ve městech jako San Francisco, Los Angeles a New York. Za legendy tohoto stylu bývají považovány kapely Slayer, Metallica, Megadeth, Voivod, Exodus, Dark Angel, Testament, Anthrax, Annihilator a Nuclear Assault (srov. Bartas, 2005; Spark 4/96, 5/96). Thrash metal jako metalový proud získal silné pozice i v Německu, kde byl zastoupen kapelami Kreator, Sodom a Destruction (srov. Spark 4/96, 11/03; Blackmoon, 2004b).

Neothrashové spolky také hojně zpracovávají různá politická a sociální témata. Nejvýraznějšími představiteli této „nové vlny“ byly nebo stále jsou skupiny Pantera (jejich album *Cowboys from Hell* bylo první nahrávkou tohoto druhu vůbec; dodnes zřejmě nepřekonaným a pro devadesátá léta stěžejním neothrashovým dílem pak je následující *Vulgar Display of Power* – na tom nic nezmění ani fakt, že s dalším albem *Beyond Driven* se Pantera vyšvihla dokonce až na úplný vrchol americké hitparády, aniž by jakkoli slevila ze svého hyperdrsného výrazu přetékajícího nezkrtnou zlobou, naštvaností a živočišnou agresivitou), Machine Head, Fear Factory, Korn (Korál, 1998).

Death metal, další styl metalové hudby, se prosadil na konci osmdesátých let 20. století. Rychlost, tvrdost a zběsilost death metalu je patrná v písničkách kapel jako Death, Cannibal Corpse, Possessed, Beyond the Embrace, Comecon, Cynic, Hypocrisy, Deceased, Immortal Fate, Necrosanct, Cerberus, Immolation, Brutality, Amon Amarth, Corrosion, Whoretopsy a Sepultura (srov. Daly, 1999; Bartas, 2005; Spark 3/96, 4/96). Pro death metal je typická zběsilá rychlost bicích i kytar, texty jsou často orientovány protikřesťansky, s narážkami na sadisticko-masochistická témata, nihilismus či sociálně-politickou kritiku, což dokresluje vokál v podobě *growlingu* („zpěv“ maximálně hlubokým hlasem). Záliba v okultních tématech je vyjádřena i v poměrně komplikovaných graficky ztvárněných logách jednotlivých kapel.

Bukszpan (2004) death metal považuje za hraniční kámen mezi thrash metalem a black metalem. Death metal je v undergroundové sféře pořád v kurzu: ve světě rok co rok vycházejí stovky více či méně „tradičních“ deathmetalových desek přetékajících hudební a mnohdy i textovou ukrutností s neskonalou brutalitou, ovšem největšími pojmy jsou stále soubory, které se tomuto žánru upsaly už před drahnými lety. Američtí Death, Obituary, Morbid Angel, Cannibal Corpse, Deicide, Six Feet Under či Massacre, silná švédská scéna (Entombed, Unleashed, Dismember), britští Napalm Death, Bolt Thrower a Benediction a pár dalších klasiků (Korál, 1998, srov. Spark 4/96).

Black metal, coby nový styl, je spojen především s kapelou Venom, která vydala album právě s názvem *Black metal* v roce 1982. Samotný žánr můžeme podle jeho různorodosti rozlišit na čtyři hlavní proudy:

- čistý (pravý) black metal – *pure (true) black metal*;
- black metal s pohanskými a folklorními prvky – *pagan black metal*;
- black metal s klávesovými a symfonickými prvky – *sympho black metal*;
- black metal s industriálními, elektronickými a jinými avantgardními prvky – *avantgarde black metal*. (Blackmoon, 2004d: 80)

Mezi kapely, které jsou považovány za legendy tohoto stylu, lze zařadit např. projekt Bathory, Celtic Frost, Hellhammer. Black metal jako hudební styl se stal nesmírně populárním ve Švýcarsku, ale především ve skandinávských zemích, kde vznikaly formace jako Burzum, Darkthrone, Mayhem, Satyricon, Emperor, Marduk, Impaled Nazarene aj. (srov. Korál, 1998; Spark 5/03).

Za kolébku black metalu se považuje Norsko, kde vznikly kapely jako Bathory, Immortal, Darkthrone, Mayhem a Gorgoroth¹⁸⁷ (Bukszpan, 2004; Blackmoon, 2004, Christie, 2005). Začátek této vlny se v raných devadesátých letech inspiroval metalovými předky, skupinami Venom, Hellhammer a Bathory, a pokoušel se vyjádřit vlastní vize přívalů z nočních obloh, přírodních divů a severských mýtů. Velký vliv v tomto ohledu měla švédská skupina Bathory, jejíž raná alba z počátku osmdesátých let byla maximálně zvukovou směsí rychlosti a atmosféry. Druhá generace black metalu v Norsku začala se skupinou Mayhem – nazvanou „The One True Mayhem“, aby se odlišila od skupin z Kretonu a New Yorku, které používaly stejné jméno. Založil ji v roce 1984 šestnáctiletý Øystein Aarseth, zvaný Euronymous. Skupina Mayhem zpočátku napodobovala jednoduchý satanský lomoz kapely Venom. Mayhem byla emocionální a ritualistická skupina stravovaná divokým temperamentem – charakteristicky si vyzdobovala pódium prasečími hlavami. Skandinávští dospívající nalezli ve své lokální variantě extrémního metalu svou hrst. Na počátku devadesátých let 20. století je přitahovaly švédské skupiny Unleashed a Dissection a silná norská scéna – kapely Mayhem, Darkthrone a Immortal. Byli unaveni machistickou a stíravou dynamikou floridského death metalu, na který se dívali jako na přespříliš zkomercializovaný a bez ducha (Christie, 2005).

Členové výše uvedených hudebních skupin a jejich příznivci vytvořili vlastní image, vyznačující se zejména černou barvou pomalovanými obličejí (tzv. *corpse paint*

¹⁸⁷ Kapela Gorgoroth se v roce 2004 podle obžaloby v Polsku dopustila náboženské urážky na koncertě v Krakově. Gorgoroth ukřižovali na scéně nahé ženy a muže, napíchlí ovčí hlavy na tyče, postříkali pódium zvířecí krví a použili satanské symboly (viz Spark 2/06).

nebo *war paint*) a nošením starodávných zbraní (meče, kyje s hřeby, sekery) a oděvu během hudebních produkcí (viz Suchánek, 2003; Vrzal, 2009).

Při koncertních vystoupeních těchto kapel docházelo k tzv. *headbangu* (zuřivému třesení hlavou do rytmu), *moshingu* (zběsilému davovému poskakování do rytmu, kdo do davu, které se vyskytuje rovněž při koncertech hardcorových kapel).

Mezi další výstředky scény patřil radikální environmentalismus, kdy blackmetaloví umělci zdobili obaly CD přírodními výjevy a vyhlašovali svou spřízněnost s přírodou. Populistické přístupy death metalu byly proklety a scéna se stala inter-vraždu břitvou a brokovnicí, ale Euronymous udržel skupinu pohromadě a funkční. Krátce nato se pustili do nahrávání dlouho očekávaného debutového dlouhotrvajícího alba Mayhem – *De Mysteriis Dom Sathanas*. (Christe 2005: 296)

Současný black metal je reprezentován např. hudebními skupinami, jako jsou Setherial, Black Dan, Diaboli, Necromantia, Black Candle, Arkona, Grom.

Destruktivní lesk norského black metalu k sobě brzy přitáhl zlomyslnou pozornost. Se zcela odmítavým až nenávisným postojem k církvi a náboženství a s tím spojeným zájmem o černou magii a satanismus souvisí nejen obsah textů (nezřídka čerpající i z pohanské, v tomto případě především vikinské mytologie), ale též strašidelná vizuální image (Korál, 1998; Suchánek, 2003).

V roce 1992 se skupina Deicide vrátila z turné po severní Evropě se zprávou, že během jejich koncertu ve Stockholmu explodovala bomba. Výbušninu tam údajně položili aktivisté za práva zvířat, rozvášněni tím, že skupina obhajovala zvířecí oběti – nebo to byly nějaké antiamerické nálady, které dovedly pouliční aktivisty k tomu, že vyhodili do vzduchu rockový klub. K vzestupu black metalu došlo zároveň s tisíciletým výročím zavedení křesťanství v Norsku. Dva pohanští králové, Olaf I. Tryggvason v roce 995 a Olaf II. Haraldson v roce 1015, zavedli na severním pobřeží Norska násilím křesťanské náboženství a uspíšili konec éry Vikingů. Po studiu zvěstí, jichž se kříž dopustil proti jejich předkům, se u pentagramem obtěžkaných blackmetalových skupin z Norska objevil ambiciózní cíl, který pozdvihl satanistické šprémy na úroveň náboženského džihádu: vypudit křesťanství stejně násilně, jako sem vtrhlo, a vrátit Norsko do přirozeného stavu duchovní harmonie. (Christe, 2005: 182–184). Antitezí kříže se stal převrácený kříž¹⁸⁸ black metalu.

S tímto záměrem pak byly postupně vypalovány dřevěné historické kostely po celém Norsku. První byl na řadě majestátní dřevěný kostel z 12. století ve Fantoftu v Bergenu, podpálený před úsvitem 6. června 1992. Tento případ žhářství rychle následovaly další. Zapálen byl kostel Bedehaus v Ullandhaugu, kostel v Revheimu, kaple v Holmenkollenu, kostel ve Skjoldu, kaple v Ormøye, kostel Hauketo-Prinsdal

¹⁸⁸ Ve starém Egyptě byl kříž znamením života. Velmi rozšířený je také kříž v kole. Je vlastně obrazem slunečního kotouče. Vyskytuje se jak v Asii, tak i v Evropě. Řada měst byla zbudována podle vzoru již zmíněného kříže v kruhu, např. Řím, který byl plánován jako město rozdělené na čtyři výseče (Roma quadrata). V severogermánské oblasti existuje kříž „kladivový“ (Hammerkreuz) a znamená zbraň nordického boha Thora. V Indii nacházíme hákový kříž, který je znamením štěstí nebo pro štěstí. Ve všech kulturách je kříž kosmickým symbolem, symbolem pro požehnání, jež bohové udělují především se život a pro štěstí (Grün, 1997). Obrácený kříž je symbolem, který vychází i z křesťanství, především se spojuje s apoštolem Petrem, jenž požádal o ukřižování hlavou dolů, tak aby nezemřel jako Ježíš Kristus, jelikož se domníval, že toho není hoden (MIVLUDES, 2007: 55).

v Oslu a kostel v Åsanc (viz Christe, 2005). Stejně jako u teroristického hnutí, které funguje na základě nezávislých buněk, existovalo o skutečné konspiraci mezi metalovými skupinami jenom velmi málo důkazů, avšak žhářství a nevyřešená zabíjení nožem pokračovala. Mezi roky 1992 a 1994 byla za tyto činy odsouzena desítka lidí (srov. Christe, 2005; Korál, 1998). Album *Aske* (Popel) skupiny Burzum, nahrané v srpnu 1992, přidalo ohňům na kontroverznosti, protože na jeho obal byla použita fotografie doutnajících ruin dřevěného kostela ve Fantoftu. Ničím nezadržované násilí této scény zasáhlo své vlastní základy brzy ráno 10. srpna 1993, kdy byl Euronymous, zakladatel skupiny Mayhem, ve svém bytě v Oslu ubodán k smrti. O sedm dní později policie zatkla jeho mladého rivala jménem Varg Vikernes, zvaného Count Grishnackh – vtě době basistu Mayhem, jehož podivínská kapela Burzum se také upsala Euronymově nahrávací společnosti. (Christe, 2005: 288). Vikernes, usvědčený z vraždy Euronyma a vypálení tří kostelů, byl odsouzen k nejvyššímu norskému trestu, k 21 letům vězení (propuštěn z vězení v roce 2009). Mediální slávu si vychutnával „a ze své vězeňské cely si dobíral hlavní proud tisku a pohrával s undergroundovými fanziny. Vikernes coby dlouholetý satanista, ačkoli mu bylo teprve 20 let, pak brzy po zatčení začal teatrálně kázat víru v Odina. Pokusil se své činy spojit s etikou nordických válečníků doby dávno minulé.“ (Christe, 2005: 289, srov. Korál, 1998; Blackmoon, 2004c; Vrzal, 2009)

Vikernes se v pozdějších letech přihlásil k nacionálněsocialistické ideologii.¹⁸⁹ V průběhu 90. let 20. století se Varg Vikernes snažil vytvořit širší pohanské hnutí usilující o sociokulturní a náboženskou změnu, která se vzrůstajícím počtem ultrapravicových black/pagan kapel, jejich příznivců a také s konstitucí a rozvoje Pagan Front, získávala konkrétnějších obrysů. Charakteristikou tohoto hnutí bylo přihlášení se k „árijskému“, které v tomto pojetí znamenala především přihlášení se k „bílé rase“, „pohanským hodnotám“, boji za „bílou Evropu“ (kde jsou si podle této interpretace všechny „árijské národy“ rovny) a programové sebe-vymezení vůči křesťanství, které je chápáno jako prvek, jenž překryl původní pohanské hodnoty Evropy (viz Vrzal, 2009: 6).

Původní blackmetalisté, k jejichž okultismem zdobeným nahrávkám mladší generace vzhlížela a byla jimi posedlá, nechtěli mít s „mimorámcovými“ aktivitami svých následníků nic společného.

Když se různými kanály rozšířily legendy o vraždících blackmetalových hudebnících, objevila se v roce 1997 vlna zapálených kostelů a bombových útoků v konflikty zatížených ruských republikách. Spojeným státům trvalo dalších pět let, než black metal postupně pochopily – jak se šířily historicky prostřednictvím fanzinů a hromadných sdělovacích prostředků, bylo těžké oddělit fakta od legend.

¹⁸⁹ Vzájemná náklonnost části blackmetalové subkultury a extrémně pravicových kruhů vychází především z velmi podobného myšlenkového prostředí obou směrů. Styčnými body jsou zejména až enormní fascinace symbolismem a mýty, akceptace kultu násilí a smrti, militantní ideologické postoje. Již z vězení Vikernes proklamoval také založení organizace Norská pohanská fronta (Norsk Hedensk Front – NHF), přičemž se prohlásil za jejího vůdce (fakt Vikernesova vůdcovství je však problematizován norskými zákony, které vězňům zakazují zaujímat vůdčí pozice v politických organizacích) (blíže viz Suchánek, 2003; Vrzal, 2009). V současnosti se Varg Vikernes distancuje jak od black metalu, tak i od svých dřívějších kontroverzních aktivit. V jednom z rozhovorů konstatoval: „Mé myšlenky zůstaly i nadále extremistické v tom smyslu, že chápou pocity a pohnutky těch, kteří se cítí nebezpečně ve své zemi a cítí se být utlačováni přístěhovalectvím“ (viz Pařát 40/2011).

Metalisté v USA se často ocitali v bitkách, které přerůstaly v destruktivní dramata a produkovaly více heavymetalových mučenků než metalových teroristů. V jednohodném a spolehlivém obětním beránkem použítným na všechny sociální a příchovné problémy. Hon na metalové čarodějnice podněcovaný fundamentalistickými křesťany, pro které byli ďáblové a čarodějnice stejně reálné jako záplavy a hladomor, byl stálou skvrnou na americké kulturní scéně. Vedly ho mnohé z náboženských skupin, které v sedmdesátých letech organizovaly pálení nahrávek – tehdy představitel církvi shromáždily od svých mladých oveček všechna heavymetalová alba pro rituální noční oheň – a během devadesátých let vzplanulo antimetalové křížové tažení a jeho následkem byla vlna děsivých obvinění a žalob (od roku 1988) (Christe, 2005, srov. Lyons, 1995; Cantelmi, Cacaceová, 2008).¹⁹⁰

Pro příznivce metalu (obecně) je image velice důležitou stránkou. Část metalových kapel se v textech zabývá spiritualitou, magií, a využívá okultistické symboliky, ale spojuvat metal pouze se satanismem je nepřesné a zavádějící. Často se totiž jedná pouze o show pro posluchače bez hlubšího vztahu k černé magii. Často je poukázováno i na učení Aleistera Crowleyho 1875–1947), který je spojován s čarodějnictvím a satanismem a jehož symboliku část metalových kapel vzala za svoji. Crowley se označoval jako „Velká šelma 666“ (srov. Cantelmi, Cacaceová, 2008: 38).

Stejně jako je běžné užívání čísla 666¹⁹¹, užívají kapely obrácené kříže a pentagram, obrácenou pěticípou hvězdu, která symbolizuje kozí hlavu¹⁹² – hermafroditní božstvo.

Schéma 3 Pentagram

V Norsku koncem devadesátých let se extrém zklidnil na úroveň společenské akceptace. Pohanské válce proti křesťanství se předešlo díky obavám o kariéru, když byly nyní skupiny poněkud perverzně chváleny za to, že do své země vnášejí hudební identitu (blíže Christe, 2005: 291–313).

¹⁹⁰ Přinejmenším šest států se během devadesátých let dožadovalo uzákonění legislativy, která by kriminalizovala prodej CD opatřených nálepkami nezletilým. (Christe, 2005: 313)

¹⁹¹ Satanisté tento symbol převzali z úryvku z *Apokalypsy*: „Zde je moudrost! Kdo je moudrý, nechť si vypočítá číslo šelmy; ta představuje jméno člověka. Jeho číslo je šest set šedesát šest.“ (Zj 13,18) Číslo 666 je dále psáno a prezentováno ve tvaru kola jako FFF, protože F je šesté písmeno abecedy, nebo pomocí jeho násobků či dělitelů. Číslo 666 může být zastoupeno číslem 333, stejně jako číslem 18 (6 x 3) nebo 216 (6 x 6 x 6). (Cantelmi, Cacaceová, 2008: 54)

¹⁹² V satanismu kozel představuje Satana, protože toto zvíře symbolizuje chlípčnost.

Část kapel se inspirovala i vlastní historií, a především ve střední a východní Evropě se rozšířil tzv. **pagan metal**, resp. **slavonic black metal**. Hlavním znakem pagan metalu je koexistence black metalu a specifických rysů pohanství, např. folklorních nástrojů. Tato větev je velmi populární i ve východní Evropě, kde v některých případech přijímá nacionalistické či extrémně pravicové názory a ideologie, v postsovětských zemích má někdy formu i panslavismu, panárijského rasismu, v menší míře pak nacionálního bolševismu (srov. Mareš, 2003; Kupka, Laryš, Smolík, 2009; Vrzal, 2009).

Black metalových skupin hlasících se k extrémně pravicové ideologii a označovaných jako **NSBM** (nacionálně socialistický black metal) v Evropě (i po celém světě existuje) celá řada. Mezi ně patří například kapely jako Gontyna Kry, Capricornus, Thor's Hammer, Sunwheel, Temnozor, Der Stürmer, Grom atd. (podrobněji viz Vrzal, 2009).

Průnik mezi hardcorem a metalem se nazývá **grindcore**, který se ve velké míře věnuje v textech politice, válečným konfliktům, upozorňuje na sexismus a krutost. Typické pro tento styl jsou několikaveršované skladby, jež jsou často prezentovány ve formě pokřiku či sloganu. Mezi představitele grindcoru lze zařadit kapely jako Napalm Death, Carcass, Cripple Bastards, Anal Cunt, Cumchrist, Kataklysm, Rotten Sound, Eisenvater, Gadget, Hellbastard, Scar Culture, Terrorizer (srov. Bartas, 2005).

Tato takřka antihudební produkce se prakticky nemění a nadále se jí věnují stovky kapel po celém světě. Vysoký respekt v zasvěcených kruzích si vydobily soubory Agathocles, Anal Cunt, Pungent Stench, Brutal Truth, Exit 13, Haemorrhage, Dead Infection, Blood aj. (Korál, 1998, srov. *Spark* 7/96).

Kromě výše popsaných hudebních stylů se často hovoří i o *melodic metalu*, *doom metalu*¹⁹³, *christian (white) metalu*, *epic metalu*, *nu-metalu*, *prog(ressive)*¹⁹⁴ *metal*, *gothic metalu*, *folk metalu*, *pagan metalu*, *dark ambientu* ad. (blíže viz Bartas, 2005; Blackmoon, 2004a–f). Stejně jako v případě punk rocku i mezi metalovými kapelami lze rozlišit mainstreamový a komerční proud na jedné straně a undergroundový proud na straně druhé, fungující podle pravidel D.I.Y. Rovněž je patrný rozvoj internetové komunikace, která často vytlačuje tištěné metalové časopisy (např. *Kerrang!*, *Metal Edge*, *Metal Maniacs*) (srov. Bukszpan, 2004: 73).

9.6.2 Metalová subkultura u nás

Metalová hudba se podobně jako punk rock objevila v průběhu osmdesátých let i ve východním bloku (v ČSSR, Polsku, Maďarsku i SSSR). Jaká byla metalová subkultura v Československu před rokem 1989? Jaká jsou témata dnešních metalových kapel?

¹⁹³ Doommetalovým skupinám (Paradise Lost, My Dying Bride, Lake of Tears aj.) se podařilo mistrovským způsobem vyjádřit věčný koloběh smutku, bolesti a utrpení na jedné straně a krásy, lásky a něhy na straně druhé (Korál, 1998).

¹⁹⁴ Jakožto progresivní metal bývá tak trochu paradoxně označována tvorba skupin, jež nesporně vycházejí z tradičního heavy metalu, ale obohacují jej prvky a postupy známými už ze sedmdesátých let od artrockových a poprockových seskupení, a cizí jim není ani symfonická hudba. V podstatě by se o nich dalo hovořit jako o novodobém art rocku. Všechny si potrpí na brilantní instrumentální výkony, propracované členité kompozice plné bohatých harmonií a promyšlených aranží (ovšem na rozdíl od některých jiných odrůd metalu si obvykle vystačí jen s kytarami, rytmikou a většinou ještě s klávesami), nepopominají však ani na klenuté melodie (Korál, 1998).

Metalová subkultura v Československu před rokem 1989

S rockovou hudbou byl v československém prostředí neodmyslitelně spjat termín **bigbít**. Bigbít, jakožto předchůdce metalové scény, byl označením pro československý rock, který se začal formovat v šedesátých letech 20. století a je spojován s hudebními kapelami jako Flamengo, Rebels, Matadors či Olympic (srov. Korál, Špulák, 1993).

Právě tyto kapely lze považovat za vzory pro další rockové skupiny. Tehdejší rockoví interpreti samozřejmě měli své vzory v zahraničních hudebnících, které často napodobovali a zkoušeli stejné zvukové efekty. Názvy československých kapel v šedesátých letech byly v anglickém jazyce (např. Hell's Devils), což se změnilo s příchodem normalizace, kdy bylo mnoho kapel nuceno názvy změnit, případně užívat mezinárodní názvy či termíny ze *Slovníku cizích slov* (viz Bednařík, 1997). Bigbít se však nedal zakázat definitivně. Jeho obliba byla patrná i v mnoha zábavových kapelách v celém Československu (srov. Lindaur, Konrád, 2010).

Situaci pro bigbít zkomplikovalo „vládní usnesení o situaci v zábavné hudbě ČSSR, které se stalo hlavním návodem k jejímu omezení a mělo přispět k likvidaci rockové hudby v našich zemích“ (Bednařík, 1997: 34).

V tomto usnesení se mj. uvádí: „V období šedesátých let došlo v zábavné hudbě k postupnému pronikání negativních tendencí anglosaské proveniencce. Přes různé pokusy se nepodařilo s trvalým kladným výsledkem vytvořit v té době domácí původní model zábavné hudby. Naopak oblast zábavné hudby postupně ovládly socializmu cizí vlivy. V krizových letech 1968–1969 značná část zábavné hudby působila dokonce jako aktivní nástroj kontrarevoluce. ... Vymizela pokroková tvorba socialistických států, zejména Sovětského svazu, produkovala se v masovém rozsahu ideově závadná tvorba, kterou rozšiřoval živelně narůstající počet nejrůznějších poloprofesionálních interpretů. ... Živelně se rozšířilo pořádání festivalů s pochybnou nebo protisocialistickou ideovou náplní. Do písňových textů pronikaly životní pocity vlastní kapitalistické společnosti, jako nihilismus, anarchismus, filozofie hippies, životní skepse apod. Tento druh hudby byl nemístně glorifikován a dostával stále větší prostor. ... Od roku 1969 v souvislosti s celkovou politickou konsolidací byla postupně přijata řada opatření, zejména proti politickému zneužívání zábavné hudby. Z gramofonové produkce byly vyřazeny nežádoucí tituly, byla zavedena ověřování textové stránky zábavné hudby z hlediska politickoideového obsahu. ... K plnému uplatnění vlivu státu v této oblasti přijaly vlády ČSR a SSR v roce 1972 příslušná opatření k sjednocení kulturněpolitických i odborných přístupů k celé oblasti zábavy, k znovuzavedení evidence všech umělců této sféry, ke společné přípravě na jejich rekvalifikaci založené na individuálním hodnocení. Novými právními předpisy bylo vymezeno postavení zábavné hudby v oblasti hudební kultury, postavení a odměňování interpretů, povolovací řízení národních výborů atd.“ (Bednařík, 1997: 34–35)

O pár let později do tohoto prostředí zavítal **nový hudební směr, který se časem proměnil v subkulturu – metal**. Pojem metal se začal v Československu užívat až na konci sedmdesátých let 20. století. Podle Korála a Špuláka (1993) byl název metal zmíněn v recenzi na vystoupení skupiny Švehlík v roce 1978. Další kapely byly spojovány s termínem hard rock, který byl prezentován především na tanečních zábavách, kde kapely často hrály převzaté skladby zahraničních interpretů (mnohdy

s vlastními texty). Lze konstatovat, že některé metalové kapely měly ve srovnání s punkovými soubory v období před rokem 1989 snadnější pozici. Přesto i rockové či metalové kapely potřebovaly tzv. přehrávky, které byly nutnou podmínkou pro koncertování (srov. Bednařík, 1997).

Anglické texty písní nebyly přijatelné, nutné bylo mít zřizovatele (často např. Svaz socialistické mládeže /SSM/ či Základní organizaci Revolučního odborového hnutí /ZO ROH/), který ručil za „nezávadnost“ kapely. Po zpřísnění přehrávek po roce 1983 dohlížela porota na to, aby všechny texty byly výhradně v češtině či slovenštině a 80% skladeb pocházelo z Československa nebo zemí socialistického tábora (srov. kap. 9.4; Bednařík, 1997). Schvalovány a studovány byly i jednotlivé texty skladeb. V této době docházelo k rozlišení na kapely, jež byly pro režim přijatelné, a ty, které zůstávaly v undergroundu. K prvním metalovým kapelám měl režim stejně negativní postoj jako k rokenrolu či bigbítu. **Metalisté byli často médii prezentováni jako příživníci a protisocialističtí živlové.** Řada článků se metalu věnovala podrobněji, např. v *Rudém právu* – jednotliví autoři si všimli hlavně témat v textech jednotlivých skupin (nihilismu, apokalyptickým vizím atp.).

V osmdesátých letech přibývalo příznivců heavy metalu. Image příznivců metalu byla vnímána i širokou veřejností, stejně jako bezpečnostními složkami. Vlna zákazů postihla také hudební měsíčník *Melodie*.

Metalová scéna byla výrazně zastoupena především v hlavním městě, kde vznikaly kapely jako Arakain nebo Vitacit (viz Korál, Špulák, 1993; Lindaur, Konrád, 2010). Dalšími výraznými zástupci metalové scény byly kapely jako Törr, Kryptor, Kern, Titanic či Master's Hammer (srov. *Spark* 9/97, *Whiplash* 5/97, *Metal Hammer* 11/1995, *Spark* 11/2003). Na konci osmdesátých let vznikly další kapely (Tublatanka, Debustrol, Krabathor aj.), z nichž svébytnou kapitolou je brněnská formace Root, jejíž frontman Jiří „Big Boss“ Valter je nejznámějším českým satanistou (srov. *Spark* 3/96, 4/96, 9/97; Lindaur, Konrád, 2010: 213–214).

V průběhu let 1984–1989 vznikly **první oficiální rockové festivaly**, kde se prezentovaly jednotlivé domácí metalové kapely. Jednalo se o nejrůzněji pojaté rockové maratony, např. Rockfest, Rocková vysočina, a další regionální přehlídky rockových kapel (podrobněji viz Lindaur, Konrád, 2010: 219–229).

Veřejná vystoupení ale měla za následek zvýšení pozornosti ze strany tehdejšího komunistického režimu. Třicátého srpna 1988 vyšel v *Rudém právu* článek pod názvem „Kult násilí a smrti: Proč?“, ve kterém byl popisován průběh bratislavského koncertu skupiny Törr a kapela byla obviněna z propagace fašismu. V článku mj. stálo: „Zfanatizovaní vlasáci klátící se ve zmateném hluku vibrujících reproduktorů nepřítčným řvaním doprovázeli skeče hudebníků heavymetalové skupiny v roztrhaných džínách a s nábojovými pásy kolem boků. Ruce výhrůžně sevřené v pěst vytvářely proti usínající obloze. Heil! Heil! Heil! Rozléhalo se údolím amfiteátru. Mezi pobíhajícími těly se zjevovaly bílé plenty, na kterých se v závanec zviřného vzduchu vlnily umrlčí lebky s upířími zuby, s pětícípou hvězdou na čele a s obráceným krucifixem v levém uchu. Překřížené hnáty a římské dvouramenné sekyry, které byly symbolem italských fašistů. Nesmyslně smíchané fašistické symboly se znaky náboženské sekty satanistů, uctívajícího dábla. Ze scény někdo zakřičel Ku Klux Klan! Bezděky jsem se rozhlížel, kdy vzplanou ohnivě kříže a začne hon na barčvné. ...“

V textech písní, které Törr nabízí, se neustále objevuje smrt, hroby, mrtvoly, beznadějnost, samota, pesimismus v útrpném čekání a vůbec terminologie pochybných a zakázaných náboženských sekt.“ (Korál, Špulák, 1993; Suchánek, 2003; Lindaur, Konrád, 2010).

Ve vztahu k režimu byli metalisté většinou zdrženliví nebo kritičtí. I v současnosti velká část českého metalu zůstává apolitická (samozřejmě není-li chápán odpor black metalistů ke křesťanství jako politikum¹⁹⁵) (Mareš, 2003).

Přes určité represe ze strany komunistického režimu se již koncem osmdesátých let metalisté různých směrů etablovali na hudební i subkulturní bázi. Do kin se dostává i film s tematikou metalové hudby s názvem *Horká kaše* (1988).

Metal existuje dodnes (byť vrcholu dosáhl v letech 1987–1989) jak v komerční oblasti (skupiny Kabát, Kern), tak i v kulturním undergroundovém prostředí (Mareš, 2003).

V průběhu osmdesátých let začala na nosičích vycházet **první metalová alba** (např. skupina Citron vydala desky *Plni energie* a *Radegast*, kapela Titanic vydala v listopadu 1989 album *Metal Celebration*). Skupina Citron¹⁹⁶ v osmdesátých letech koncertovala i v SRN, brněnská kapela Kern koncertovala v Polsku atd. Přesto československá metalové scéna byla ve srovnání s polskou či maďarskou scénou na začátku. Situace se začala měnit až s rokem 1989.

V průběhu roku 1989 vyšla kompilace u firmy Supraphon pod názvem *Rockmapa* (se skupinami jako Vítacit, Arakain či Motorband), která mapovala metalovou scénu v ČSSR.

Metalová hudba před rokem 1989 byla nedostatkovým artiklem. Fanoušek metalu tak byl odkázán na burzy desek, (často nekvalitní) kazetové nahrávky či koncerty. Coverveze jednotlivých zahraničních kapel (Deep Purple, Black Sabbath) hrály každý víkend i stovky tzv. zábavových kapel (především se zázemím na Vysočině a v jižních Čechách).

Český rozhlas v osmdesátých letech zahájil vysílání rockového pořadu *Větrník*, který se věnoval právě mladým rockovým formacím. Na základě tohoto programu vzniklo i několik SP desek (*single play*, tzv. singlů).

Image metalistů byla typická i před rokem 1989 – černé oblečení, džínové vesty s nášivkami, kovové pyramidy, přívěsky obrácených křížů, make-up, dlouhé vlasy¹⁹⁷ – to vše provokovalo „socialistického člověka“ (k tomu srov. Štorm, Palák, 2013). Na rozdíl od punku nebo hardcoru není oblečení v metalu takové dogma (blíže Bukszpan, 2004: 60–61).

Zajímavým fenoménem v Československu bylo i ostré vymezení metalistů vůči jiným subkulturám či jednotlivým hudebním stylům – např. vůči příznivcům kapely Depeche Mode (v českém prostředí vůči kapele Oceán), punkerům a v pozdějších letech i skinheads.

¹⁹⁵ Šokující z hlediska metalové komunity byla událost z roku 2016, kdy na základě tlaku křesťanské komunity došlo k zákazu koncertu kapel Root a Törr ve Valašských Kloboukách. Důvodem mělo být „šíření satanismu“.

¹⁹⁶ Není bez zajímavosti, že v roce 2015 z Citronu odešla část hudebníků, s výjimkou Radima Pařízka, a založila kapelu Limetal. Do Citronu se v té době vrátil zpěvák Ladislav Křížek.

¹⁹⁷ Jištěže ničemu neprotičeí metalista s upraveným účesem, avšak vítanější byly vždy delší, ježšovské hřívy, v důsledku čehož je seznam vlasatých heavymetalových muzikantů o poznání delší než seznam krátkovlasých (Bukszpan, 2004: 60).

Metalová subkultura v České republice po roce 1989

Na počátku devadesátých let 20. století byla metalová scéna v útlumu, což bylo způsobeno společenskými změnami. Celá scéna se opět rozštěpila na kapely, které se komercializovaly, a ty, jež zůstaly v pomyslném undergroundu. Jednotlivé výše uvedené metalové styly (death metal, black metal¹⁹⁸, thrash metal¹⁹⁹, grindcore²⁰⁰, grunge²⁰¹, nu-metal²⁰² aj.) se i v ČR v průběhu devadesátých let naplno rozvinuly do mnoha podob, přičemž podstatné byly faktory jako hudební kapely, jednotlivé metalové ziny a v neposlední řadě posluchači. Po roce 2000 se metal ve světě i v ČR opět dostává do popředí, část kapel ohlašuje návrat na scénu.

Zpěvačka Dáša z kapely Tisíc let od ráje hodnotí situaci na metalové scéně následovně: „Existuje spousta metalových kapel od stálíc tuzemské scény, které hrají už od osmdesátých a devadesátých let, po úplné nováčky a jsou tu zastoupeny takřka všechny škatulky, které kdo kdy vymyslel, a spadají pod metal. Řekla bych však, že české scéně dominují extrémní žánry v čele s death metalem.“

Metalová scéna je sice do jisté míry rozdělena na příznivce jednotlivých stylů, kvýznamnějším konfliktům tu ale nedochází. Samozřejmě že někteří death metalisté nemají rádi black metal a posluchači holdující melodičtějším stylům si zase nepotrpí na příliš brutální hudbu, to je celkem běžná věc. Zastánci old school stylů zase odsuzují jakékoli snahy o modernizaci metalu. Část scény totiž zastává názor, že míchání jednotlivých stylů, zvláště metalových s nemetalovými, hudbu kazí, druhá část zase tvrdí, že všechno v rámci jednotlivých pevně ohraničených škatulek už bylo vymyšleno, a tak je třeba posunout se o krok dál využitím prvků odjinud. Často se však stává, že kapely různých směrů spolu vystupují na jednom pódiu v rámci jedné koncertní akce a nejenže s tím nemají problém, ale přirozeně se všichni navzájem znají. Podobně jako v jiných zemích i u nás totiž platí, že metalová scéna je poměrně kompaktní a je docela častým jevem, že ten, kdo metal poslouchá, sám i působí v nějaké kapele. Dochází také k personálnímu prolínání mezi kapelami, které zaujímají místa na odlišných místech širokého spektra metalových stylů. Co se týče jednotlivých generací posluchačů metalu, ani tady nedochází k významnějším rozporům. Někdy to však vypadá, že mladší metalisty a metalistky více zajímá vlastní precizní image než samotná hudba, ale to se koneckonců o předchozí generaci říkalo také.

Z pohledu zvenčí se toho na české metalové scéně moc neděje. Pouze kolem roku 2000 se hodně řešila otázka politizace metalové hudby, proti které se část scény ostře vymezila a zapojila se do toho i média. Ačkoli se většina metalových kapel, resp. jejich textů, nezabývá politickými tématy, u části metalové scény to tak úplně neplatí. Jde zejména o tzv. NSBM, národněsocialistický black metal, označující kapely navazující na odkaz Hitlerovy třetí říše. U nás je však takových interpretů opravdu málo a často a mnohdy neprávem bývají do této škatulky zařazovány všechny kapely hrající pagan metal a obracející se k pohanským tradicím Slovanů, či mytologií

¹⁹⁸ Za představitel blackmetalové scény je možné považovat kapely Maniac Butcher, Enochian, Sorath, Silna Nigra, Amen aj. (blíže viz Korál, 1998, srov. *Spark* 5/96; Blackmoon, 2004; Suchánek, 2003).

¹⁹⁹ Thrash metal reprezentují kapely jako Anarchuz, Boron, Shaark, Ester či Locomotive (viz Korál, 1998; *Whiplash* 5/97, *Metal Hammer* 5/95).

²⁰⁰ Český grindcore představují kapely Disfigured Corpse, Uprise, Isacaarum, Melancholy Pessimism, In-growing, Destructive Explosion of Anal Garland aj.

²⁰¹ Grunge reprezentují kapely Malignant Tumour nebo Pathologist (viz Korál, 1998).

²⁰² Nu-metal představují kapely jako Cocotte Minute, Dolores Clan, Post-it, Satisfucktion aj.

obecně. Poté co opadl zájem médií a poněkud nafouknutá bublina splaskla, přestali tuto záležitost řešit, až na několik málo výjimek, i metalisté.

K největším happeningům na metalové scéně patří samozřejmě velké letní festivaly, na kterých vystupují desítky českých i zahraničních interpretů a scházejí se tu tisíce metalistů z celé republiky i okolních zemí. Dlouholetou tradici má u nás Brutal Assault, soustředící se především na tvrdší odnože metalu. Původně malý festival u Blanska se rozrostl na vysoce profesionální několikadenní monstr akci srovnatelnou s podobnými událostmi v zahraničí.

V posledních letech je hodně populární i Masters of Rock, který je více komerčně zaměřený a kde se dostává prostoru umírněnějším stylům. Oblíbené jsou i menší festivaly, jež se konají po celé republice. Nenabízejí sice takové zázemí pro kapely a fanoušky, ale mnozí je upřednostňují právě z důvodu „undergroundovější“ atmosféry.

V září se potom začíná pomalu rozjíždět sezona koncertů v klubech, která opět končí s nástupem léta. Zatímco ještě v devadesátých letech byla každá metalová událost svátkem, na koncerty se sjížděli lidé z celé republiky a kluby praskaly ve švech, dnes se takové akce, stávají ztrátovým podnikem. Jde o to, že koncertů, zvláště těch menších, je mnoho, a složení kapel se často opakuje. Někdy se stává i to, že organizátoři se spolu špatně domluví a uspořádají několik podobných akcí ve stejný den nedařle od sebe. Navíc se na posluchače valí kvanta muziky z internetu, takže si řada lidí raději poslechne hudbu doma a místo na koncert jde večer do hospody.

Je proto čím dál těžší se na metalové scéně udržet, natož prosadit. Za prvé je těžké najít prázdné místo na již tak přesyceném metalovém trhu a za druhé je mnohdy obtížné takového koníčka financovat. Metal se u nás nikdy nestal ziskovou záležitostí, a když už, tak jen pro hrstku kapel. Začínající metalová kapela musí počítat s vysokými náklady, ať už na koncertování či na případné nahrávání. Žádný český metalový label v současnosti není schopen kompletně financovat nahrávání a vydání desky. Pokud kapela vydá desku, do několika málo dní se objeví ke stažení na nějakém ruském serveru, takže potom aby za každé zakoupené CD svým fanouškům osobně děkovala. Čas ukáže, jakým směrem se bude nejen český metal, ale celý hudební průmysl vyvíjet.“

Část kapel kombinuje více hudebních stylů a zařazuje i prvky z jiných žánrů, např. jsou typické **experimenty s hip hopem, rapem či punkem**. Metalovou scénou mapuje řada **zinů**, které se věnují většinou více stylům (např. *Antitrend zine*, *Bažina*, *Pařát*, *Payo*, *Unblemished*, *In Deed Hell*). Stejně jako u jiných subkultur se i metalová subkultura přesunula do prostoru počítačové sítě **internet**. Pouze v ČR existuje několik desítek na metal se orientujících webových stránek (<http://metal4all.ic.cz/>, <http://www.metalzone.info/> <http://www.abyssezine.com/> ad.)

I když je metal velice dynamickým hudebním stylem s mnoha podžánry, stále oslovuje podstatnou část (nejenom) mládeže. Vznikají specializovaná hudební vydavatelství fungující na bázi D.I.Y., nové ziny, nové kapely a nové festivaly. Jakkoli je metalové scéně současnosti, lze jen obtížně zhodnotit. Přesto i v ČR je patrný nástup nových odnoží metalu.

Nové trendy v metalu

„V posledních letech vzrůstá mezi českými metalovými fanoušky zájem o poměrně novou odnož metalu, a tou je **pagan metal**“, říká kytarista moravské hudební skupiny Žrec, vystupující pod přezdívkou Torham. „Kořeny pagan metalu sahají do druhé poloviny osmdesátých let pod taktovkou švédské kapely Bathory. Hudebně vychází z black metalu, avšak tento styl je výrazně pomalejší, epičtější, a tudíž i ne tolik primitivní. Vokál nabírá větší majestátnosti, přidávají se klávesové linky či sbory a vyslovené hrůzu nahánějící image jde kompletně stranou. Díky těmto specifickým postupům atmosféra připomíná zašlé legendy a mýty, které se také objevují v textech. Samotný výraz „pagan“ znamená „pohan“ a taktéž lze hovořit i o většině členů paganmetalových skupin, kteří buď jen odmítli křesťanství, nebo přímo věří v přírodní živly a staré bohy. Pagan metal získává díky seveřanům Bathory svůj regionální název Viking metal, na který navazuje spousta kapel, např. Falkenbach, Enslaved atd. Později vznikají i jiné regionální (neoficiální) škatulky jako Celtic metal nebo Slavonic (či jen Slavic) metal. Vzhledem k tomu, že se pagan metal v textech vždy zaobíral především dávnou historií našich předků, začalo se v něm postupně využívat i tradiční lidové hudby, a mezi klasické metalové nástroje se tak přidávaly i ty folklorní, jako jsou např. housle, flétna, akordeon, nebo jejich imitace na klávesách či samplech. Tímto dochází k prolínání pagan metalu s **folk metalem**. Ten lze tedy považovat za melodičtější, zpěvnější a skočnější verzi pagan metalu, a jak již bylo řečeno, v menší či větší míře jsou využívány folklorní nástroje vedle těch metalových a podle mého názoru nemusí jít o apelaci na pohanství jako víru, jelikož čerpá přímo z folkloru, který se spíše zaobírá lidovými činnostmi. Vývoj probíhal asi dvěma cestami, a to inovováním pagan metalu a přímým zavedením folklorních nástrojů do heavy metalu (např. britská skupina Skyclad). Nejznámější folkmetalovou kapelou jsou dnes finští Korpiklaani. Prolínání těchto dvou metalových subžánrů je velmi časté a v podstatě i velmi sporné. Ale neposlouchají se škatulky, nýbrž muzika.“

„V současnosti se vytvořily dvě silné pagan metalové scény, a to severská, kde je obecně metal na nejvyšší úrovni napříč všemi subžánry a také ruská, lépe řečeno východoevropská,“ pokračuje flétnista a klávesista Ingvarr, taktéž z kapely Žrec. „Vysvětlení je nasnadě, neboť v obou těchto částech Evropy se mohou pochlubit nejhlubší vazbou na národní folklor, což pramení zejména z relativní izolace od centra dění migrace národů a obchodních cest prakticky po celý středověk, díky čemuž nedocházelo tolik k ovlivňování jinými kulturami a také to přispělo k udržování tradic a lidové tvořivosti. Vznikl tak bohatý odkaz na germánskou, resp. slovanskou mytologii, což pro současné folk/paganmetalové kapely představuje cenný inspirační zdroj.“

Jeden z významných rozdílů mezi tou severskou a východoevropskou scénou spočívá v dnešní době především ve vnímání významu národního uvědomění. Témata skandinávských kapel jsou plná trollů, bujarého veselí a krás tamnější přírody, kdežto ve východní Evropě se rozmáhá neblahý trend využívání pagan/folk metalu pro šíření ultranacionalistických myšlenek a nenávisti vůči všem, kdo mohou čistotu národní kultury negativně ovlivnit. Nelze si proto nevšimnout, že koncerty i zcela apolitických paganmetalových kapel jsou často navštěvovány hojným počtem nazi skinheads, pro něž pohanství představuje v současnosti vhodnější prostředí pro výklad xenofobních názorů než – zejména z pohledu ruských nazi skinheads – nelo-

gicky vzhlížet k nacistickému Německu. Vměšování se těchto lidí do paganmetalové scény tak háže na tento subžánr špatné světlo a mnohé kapely jsou nezasvěcenými pozorovateli často neprávem zavrženy.

V České republice je pagan metal stejně jako v celé Evropě na vzestupu, nicméně vysokému množství příznivců neodpovídá kvalita a počet aktivně tvořících hudebních skupin. Za čistě pagan/folkmetalovou kapelu lze u nás považovat snad jen hanovskou Vesnu a právě Žrec. Další kapely, pyšníci se přivlastkem pagan, mají už blíže k blackmetalovému pojetí tohoto stylu. Nicméně četnost koncertů, zaměřených žánrově jedním směrem, přibývá a zájem o koncerty špičkových zahraničních paganmetalových kapel dokládají plně koncertní sály, často vyprodané již několikrát týdně před začátkem.

A jak vypadá život takového pagan metalisty? V dnešní době je asi těžké najít někoho, kdo je jím „na plný úvazek“. Především je tam ta obliba v melodické hudbě, v níž se mísí tvrdost a naléhavost s líbezností a romantičností lidových melodií a která dává vzpomenout na dávné časy, kdy lidské hodnoty byly jiné než dnes, věřilo se v sílu přírody, v přátelství, v čest. Mnozí fandové se aktivně zajímají i o pohanská náboženství, účastní se obřadů v dobových kostýmech, věnují se historickému šermu či chodí do přírody rozjímat. Nejčastěji je však najdete u počítače při stahování hudby nebo v typických černých mikinách s přáteli v hospodě u piva a medoviny. A to i přesto, že nejpočetnější skupina přívrženců tohoto žánru nedosahuje zdaleka ani hranice 20 let. Je to internet, díky kterému zájem o tento styl, který byl u nás dříve znám jen několika vyvoleným, vzrůstá u stále mladších fanoušků, a přestože se pořád jedná o nesrovnatelně méně populární odnož, jako je black metal, death metal či gothic metal, je snadné najít na internetu mnoho paganmetalových fór, hemžících se čtrnáctiletými horlivě diskutujícími. Jestli je to pro budoucnost žánru dobře, špatně, nebo úplně jedno, je na posouzení každého,“ uzavírá Ingvarr.

Blackmoon (2004e, f) upozorňuje i na výraznou vnitrostylovou různorodost pagan metalu, přičemž hlavním kritériem je folklorní složka, což někdy bývá spojováno s názvy jako pagan-folk nebo již zmiňovaný pagan metal.

Tento exkurz do jednoho z proudu současného českého metalu ukazuje **složitost jakékoli větší generalizace buď žánru či subkultury**. Případně zájemce o problematiku lze odkázat na časopisy věnující se metalové hudbě, např. časopis *Spark*. Tuto kapitulu lze uzavřít následujícím tvrzením: **Není metalista jako metalista (metalista ≠ vždy satanista)**. Tak jako existují kapely opěvující satana, existují i křesťanské metalové kapely.

Literatura

Brown, A. R. (1997): *Heavy Metal and Subcultural Theory: A paradigmatic Case of Neglect?*, in Gelder, K., Thornton, S. (eds.): *The Subcultures Reader*. London and New York, Routledge, s. 209–220.

Bukszpan, D. (2004): *Heavy Metal – encyklopédie*. Praha: BB art.

Christe, I. (2005): *Ďáblův hlas: Heavy metal. Kompletní historie pro znalce*. Praha: BB art.

Filmy

Horká kaše (1988).

Metal: A Headbanger's Journey (2005).

9.7 Gothic rock a emo

*Gotika vrátí se jak noc černých vran,
démoni bez křídel, čas, který nebyl,
gotika vrátí se jak noc černých vran,
démoni bez křídel, seslaní z Kainových časů,
gotika vrátí se jak noc černých vran,
démoni bez křídel,
čas, který dosud nikdy nebyl.*

XIII. století, část textu písně „Gotika“

Goth was not dead. It was undead, undead, undead! And living underground.

Voltaire: *What is Goth?*, s. XII

„Co je emo? Emo je vlastně o emocích. Ostatní si myslí, že je to především smutek a deprese. Ale nejsou to jen slzy. Emo je prostě životní styl velkého počtu mladých lidí. Emo se většinou oblékají do pruhovaného, kombinují barvy, jako jsou černá a růžová. Klasická je patka přes oko a barbitonská vizáž.“

Jedna z mnoha emo girl

9.7.1 Gothická subkultura

Gothická subkultura, která je obecně považována za vysoce kreativní, vznikla počátkem osmdesátých let, a byla spjata s punkem (někteří autoři za předchůdce uvádí Edgara A. Poea a Charlese Baudelaira²⁰³).

Některé lidi z rané punkové scény začaly unavovat negativní postoje a vzrůstající, život obklopující apatie. Stále více byli přitahováni odlehčenější, melodičtější hudbou a cítili se příjemně v tmavých odstínech oblečení, doplněných světlým make-upem s výraznými rudými rty, což bylo v té době výjimečné. Nakonec početná skupina „termných punkerů“ vešla v obecné povědomí jako „gotici“ (srov. Digitalis, 2009: 25).

Bastl (2004) zcela správně poznamenává, že tuto subkulturu je těžké definovat, protože ani příznivci gothic rocku se zcela neshodnou nad otázkou co gothic rock je a co není.

Termín gotika (gothic) se začal užívat k označení hudebního stylu a často se odkazuje na kořeny v tzv. **černém/gotickém romantismu**, což bylo literární hnutí na konci 18. století, které se zabývalo záhadami, sexem a erotikou, mezilidskými vztahy, strachem, pověřivostí, fatalismem, smrtí, okultismem a spiritismem, pro-2008) Sémanticky se termín gothic vztahuje ke Gótům²⁰⁴, germánskému národu, který ovládl římské impérium, a ke gotice, středověké architektuře, jež stála v o-203

²⁰³ Charles Baudelaire se zabýval tématy, jako jsou nuda, smrt, ideály, zklamání, konflikt mezi životem a smrtí, Bohem a Satanem atp. (srov. MIVILUDES, 2007: 21).

²⁰⁴ Kmen Gótů vznikl na území dnešního švédského Gotlandu v prvním století před naším letopočtem a postupem času se pohyboval po Evropě až do Španělska. Ve třetím století se kmen rozdělil na Ostrogoty (východní) a Visigoty (západní). (Digitalis, 2009: 21)